

Farkas László

Kedves I. Károly! Hát ide jutottunk!

Együtt indultunk az Új Írás színeiben 61-ben, Te novellistaként, én kéziratvadászként, és ezen a maratoni távon, hol rögös, hol örömös úton eljutottunk a 90-es kőig. Én versszakos voltam, de volt megbízásom novellakéregetésre is. Emlékszel, első fölszisszenésem akkor volt, amikor a Nemzeti Színházhoz szegődtél, és megírtad első drámádat, az *Életem, Zsókát*. Kritikát írtam róla a lapunkban, és féltékenyen ezt a címet adtam neki: „Novellista vagy drámaíró?" Úgy véltem, egy folyóiratban fontosabb a próza, mint a színdarab. Féltettelek a színháztól. (Nem ok nélkül: később is sok teremtő erődet működtette, még a klasszikus prózák színpadi feldolgozása is. – Nem sikertelenül…) De jöttek az új meg új műfajok, a hangjáték, a tévéjáték, a tárcák, jegyzetek, arcképek, groteszkek, kiderült, hogy dekatlonista vagy, és megnyugodhattam, hogy lapomnak is jutott belőlük bőven. Már a régi Új Írásnak is, majd a Tekintetnek, és most az interneten újjászületett *ujiras.hu*-nak is.

De az irodalmi szövetség mellett köszönöm neked barátságunkat, közös pódiumi fellépéseinket, csavargásainkat. Párizsban és Moszkvában, színházban és kocsmában, nálatok és nálunk. Jó volt együtt szerkeszteni honlapodat a „digitális halhatatlanok" számára, és az antológiádat a Kossuth-díjasok sorozatban.

Hát arra emlékszel-e, hogy majdnem csapdába csaltalak? – Amikor „baráti kezek" megszüntették az Új Írást, 91-ben, Juhász Feri úgy rendelte, sértetten, hogy temessük el egyszer s mindenkorra. De amikor győzködtem, hogy tudnánk pénzt szerezni, s legyen ő Tiszteletbeli, s valakivel én folytatnám a munkát. „Kire

gondolsz?" – kérdezte. „Szakonyi Karcsira." Elgondolkozott, s azt mondta: „Vele szívesen. Derék fiú. Beszélj vele."

Másnap a rakparton egy órát sétáltunk, latolgattuk, hogyan csinálnánk. Egyszer csak azt kérdeztem, s ki fogja visszaadni például közös barátunk gyenge, vagy rázós drámáját. Te is elgondolkodtál, s azt mondtad: „Igazad van. Maradok az írásnál."

*

Te vagy az *ujiras.hu* fájának bőven termő ága, hadd illusztráljam kapcsolatunkat – ha már levéllel köszöntelek – néhány kéziratfogadó-levelem részletével. Láttatva, hogy mit megengedhettem magamnak, baráti szemtelenséggel.

*Kedves Károly, irodalmi vezér és kancellár, (*az írás) *igen jó, személyes is, tárgyias is. A honor a vírus után szerkesztőségünkben elfogyasztható. Kiváló, de el nem váló tisztelettel, Farkas elszerkesztő*

*

Daragoj Karel! Az a „fikció?" kedves, pajzán utalás volt a szerelem édes, átélt, hiteles, élményre valló ábrázolására, s mondjuk meg, a bíráló irigy, egyszersmind barátian örvendező megjegyzése, hogy csak nem a novellaíró személyes érzelmei sejlenek át a szerelmi öröm és féltés érzékletes leírásain?

Persze, ismerem a novella rokonát, tudom, hogy autentikusan elsajátítottad a kort, az íróelődöt, a sorsát, de hát nem árt, ha tehetség építi belőle az elbeszélést, bizony a te gazdagon megjelenítő és selymesen folyó, természetes mondataiddal.

A Vremja, és annak frontembere, Vlagyiszláv Volf boldogan közli az írást, és máris rakosgatja a rubeleket (jav. kopejkákat) a (kasszából) kiemelt honorárium kupacára!

VVV.húúúúúúúúú! /ez farkasüvöltés volt (jav. volf)

*

Karcsikám, igen szép, nemesen, elegánsan szép, és szomorúan szép, életesen, hitelesen. Meg fölidézi bennem azt a remek tárcát, a nyári pesti utcáról – hogy tudsz festeni! Atmoszférabajnok vagy! Akár kette-

sével is szívesen közlöm ezeket a szivárványos, érzékletes, ízes-szagos tárcákat, szívet érintő pillanatképeket. Kösz. – Kérem a következőt!

Nem rossz gyerek az, aki mellett virrasztva ilyeneket lehet írni! Ölellek benneteket – és Erzsike mondta, hogy lehet kapni olyan hűvösgépet, amelyikért nem kell falat bontani, és nem fúj betegséget! Farkasok

*

Tisztelt Szerző Úr.
Tata ma azzal fenyegetett, hogy a jövő héten meghív bennünket meg Kornisst. Én csak úgy megyek, hogy viszek két üveges sört, és a magam poharából iszom, a magam szájával, maszkon át.
Jó éjszakát. – Holnap föntlesz a lap.
És tessék szentferencváros futballt nézni...
Könyökcsókkal, F. Laci

*

(Köszönet egy kéziratért) *Vendéglős Uram! Megjött 1 törzsvendég,*(az írás) *a szokott asztalhoz ültettem, öltözéke díszes, elegáns, és egy korszak illatát varázsolta ismét hozzánk. Mint jó pincér, örömmel köszöntöttem, hajtókájáról letöröltem a fölösleges pontocskákat* (helyesírási hibákat!). *Majd kiszóltam a konyhába Monika anyónak, hogy szépen tálaljon neki. Visszavágott, hogy Toportyán Úr, maga megint bőbeszédű. Ne fecsegjen, mert kirúgatom a tulajjal. Alázatos tisztelettel F. L. vezetőpincér*

*

Ideírok egy levelet, amely nem kézirathoz, hanem Szakonyi Károlynak egyik főművéhez, Bence fiához gratulál.

Gyönyörűséges, káprázatos, tündöklő, elragadó... Remekmívű koprodukció. A szemében bölcsesség, töprengő értelem, nagy tehetség, világámulat. Büszkék vagyunk mindhármatokra. Korban Gerdához, érettségben Karcsihoz közelebb. Mindkettőtökre hasonlít, de hisz együtt álmodtátok őt. Legyen szép élete, sok öröme mindhármatoknak. – A három pilisi remete, Laci, Erzsike, Monika

*

Végezetül egy kis csokorban – hogy méltatásod is szerepeljen ebben a levélben, – néhány mondatommal illusztrálom, milyen érdemeidért sorollak a legelsők közé mai irodalmunkban. Egykori s újabb kritikáimból idézek. Hogy lásd, egy olvasó barát mi mindenért hálás, például, hogy a főszerkesztőség helyett az írást választottad. – Ezeket a jegyeket tartom én a legfontosabbaknak. Ez a te portréd, az én szememmel.

…Szerencsés pillanatban érkezett az irodalomba, az ötvenes évek végén. A szolgáló művészet visszaszorulása, a sematizmus enyhülése idején, amikor szabadabban kezdett lélegezni az irodalom, s új területeket hódított meg. A korábban indult nagy prózaíró nemzedék, Sánta Ferenc, Fejes Endre, Szabó István, Csurka István, Moldova György mellé a lapszerkesztők is, az olvasók is éppen ekkor kerestek hasonlóan őszinte szavú, póztalan, egyszerű beszédű fiatal elbeszélőket. Így lett Szakonyi is szívesen látott írója a kiadóknak, az Új Írásnak, Kortársnak s a többi lapnak, Gerelyes Endrével, Galambos Lajossal és sok más pályatársukkal együtt.

…Ezeknek a pasztellnovelláknak a hatását nem is a témák érdekessége, a helyzetek izgalma adta, hanem az elbeszélő hang őszintesége, a leírások hamvassága, a beszéltetés természetessége. A jeleneteket életre keltő írói tehetség. A pszichológiai érzékenység, az írói beleélés képessége, a mindent megérteni akaró vizsgálódás – mindaz, ami a későbbi időszakokban is az írások fundamentuma maradt.

…Mélyebben szól a dráma egy általánosabb jelenségről, a kispolgári mentalitásról, a felületes, anyagias, egymás iránt közönyös szemléletről. Ül az ember a képernyő előtt, a mű-világ bűvöletében, szólamokkal veszi körül magát, divatjelenségek foglalkoztatják, s elhárítja, nem akarja észrevenni mások álmait, gondjait, s egy értelmesebb élet parancsait. A beszűkült személyiségnek ez az éles szatírája azért nagy hatású, mert szereplői nem gonoszok, még csak nem is értéktelen idegenek, hanem esendő szeretteink. A család a mi családunk, a vétkesek mi magunk vagyunk. Végső tanulsága azonban keserűbb: ezen a kiüresedett világon a csoda sem segíthet. Ismét eljő Krisztus, albérlőnek ebbe a családba, de fel sem ismerik, igéit nem hallgatják meg, csodatételein meg sem lepődnek. A nyitott szemű, még fogékony fiú pedig

hiába akarja felrázni a többieket, nem hallgatnak rá, hitével maga marad. Bűneitől senki nem akar megszabadulni. Az emberiség nem alkalmas, nem méltó a megváltásra.

Ez a szép alkotói pillanat, az Adáshiba *megszületése azért is fontos, mert itt mutatkozott meg színesen, áradóan Szakonyi humora, komédiázó kedve. A párhuzamos beszélgetésekben, amikor egyik sem figyel a másikra. A tévét nézők blőd kommentárjaiban. Mulatságosan kijátssza minden lehetőségét annak, hogy ez az Emberfi „valami horgász, olyan halszagú", s milyen dolog ez, hogy mezítláb jár, meg fennköltten papol… Novelláiban eddig is meg-megcsillant, itt kivirágzott hol szelíd, hol csípős humora, s ettől kezdve mind gyakrabban élt vele, újabb drámáiban, hangjátékaiban, tárcái fanyar meditációiban. A nyers, alpári tréfákat kerüli, ízléséhez a finom csipkelődés áll közelebb, a nem fölényes, de pellengérező irónia.*

…Ettől kezdve otthonos az abszurd világában, a groteszk ábrázolásmódban. Nem válik azonban az irracionális elemek szolgálójává, hanem eszközeivé nemesíti őket, mindig az emberi sors és jellem marad a fontos. A csodás és bizarr elemek, az anakronizmusok, a képtelen fordulatok, a sejtelmes, álombéli, lidérces valóság nála sosem cél, nem édes játék, hanem a természethű ábrázolás, s a teljesebb – és érdekesebb, újszerűbb – valóság bemutatásának szolgája.

… De a drámai novellák hangzása sem monoton. Jellemző eszköze, hogy szelíd tájképpel, bársony nyugalommal, szinte idillel indítja a történetet, s lassan fellegesedik, sötétül, válik szorongóvá majd tragikussá az elbeszélés. Sétál az író a fényes őszben, romantikus, ódon, romló házra bukkan, majd egy porcelánbabára, – s így jut el a gyászos, iszonyú történethez. Szelíd hegedűszó indít egyre zaklatottabbra forduló cselekményt, édes dallamok kísérnek egy hátborzongató rejtélyt.

Indulása éveiben könnyebb volt elsorolni domináns témáit: katonaélet, családi históriák, úti élmények… Megsokasodtak a helyszínek, az alakok, a konfliktus-fajták. Ételbárban találkoztatja szereplőit. Egyik novellája egy hűség története a hajógyári éjszakában, a másiké egy megcsalásé, a napfényes Granadában. Az özvegyek a temetőben ismerkednek össze. Tábori postalap jut az író kezébe, s mögé rajzolja az

elfásultan, érzéketlenül ölő katonát. Egy impresszió, egy táncosnő emléke indítja hangulatos, festői novellára.

…A kilencvenes években még két újdonsággal lep meg bennünket. Előbb megteremti, mint új műfajt, az Álomirodalmat. Már korábban is hangolt erre, A mennyország kapujában *című novellájában idézte meg Zelk Zoltán és Galsai Pongrác szellemalakját. Most sorra előhívja a múltból többi elvesztett íróbarátját, alkotótársát, és képzelt, álmodott találkozásokkal rajzol róluk érzékletes és mulatságos kisportrékat. Afféle Így írtok ti is ez, személyiségük és írásaik stílusparódiája. Beszédmódjukkal, írói eszközeikkel is jellemzi őket. Fűszeres iróniával, de nagy becsüléssel és gyengéd szeretettel. (*Megeleveníti (!) a saját temetésén Juhász Ferencet…)

S a drámabemutatók, cikkek, adaptációk, hangjátékok és gyérülő novellái megjelentetése közben az ezredforduló idején előáll egy újabb meglepetéssel, egy új hangú novellafüzérrel, a Pál apostol szigeteivel. *Mintha elege lenne az itthoni zaklatott világból, a távoli, falusias görög szigetekre menekíti hőseit, s ebben a kicsit álomi, kicsit archaikus, régies törvényű és szokásrendű környezetben mesél hallomás után rekonstruált vagy teljesen fiktív történeteket. Nagy szenvedélyeket, törött szerelmeket, szenvedő és boldog embereket ábrázol, ugyanolyan bensőséggel s a mindennapi életnek – görög szigeti életének! – a finoman stilizált rajzolatával, a tájnak s a mindennapi életnek a reális mikrokozmoszával, mint legjobb korábbi novelláiban.*

S a barnára égett fényképeken mintha a családi fotók fényeit látnánk.

*

…Ezidőben írtam rólad a kritikát *Szakonyi Károly őszikéi* címmel. A következő írás így érkezett: *Itt küldök egy kis télikét…* S amikor valami kamaszosat mondtál, rád szóltam: Ejnye, Károly, több méltóságot, ne feledd, hogy te vagy napjaink Jókaija és Mikszáthja… Melyikük szeretnél lenni? – Szakonyi, mondtad…

A hatvanéves barátság után (közben…) szívvel köszönt

Farkas László

Változata megjelent: A bábjátékos (Levélfa, 49.) (A kilencvenéves Szakonyi Károly köszöntése) Napútonline, 2021. október 26.